

ABSTRAKT

Disertační práce se zaměřuje na kritická místa výuky syntaxe v 7. ročníku základní školy. Téma didaktického zpracování učiva syntaxe již řadu let rezonuje jak mezi lingvodidaktiky, tak mezi učiteli. Jedním z hlavních důvodů, proč jsme se rozhodli zaměřit naši pozornost právě na výuku syntaxe, byla absence výzkumu a komplexnějšího zpracování kritických míst výuky syntaktického učiva.

Aktuální tendence v didaktice českého jazyka směřuje k rozvíjení komunikační kompetence žáka, který by měl být schopen uvědomělého výběru jazykových prostředků tak, aby docílil svého komunikačního záměru. Tento výběr by měl být adekvátní vzhledem ke komunikační situaci, v níž se žák nachází. Proto jsme se v disertačním výzkumu zaměřili na výuku syntaxe, která v tomto ohledu hraje klíčovou roli. V rámci výzkumu, který měl experimentální charakter, jsme hospitovali v hodinách českého jazyka (konkrétně jsme vybírali hodiny syntaxe) na různých pražských základních školách, pořizovali jsme audionahrávky jednotlivých hodin a vedli jsme si terénní záznamy. Vzhledem k 2. pololetí 7. ročníku a tématům, jež se dle dostupných školních vzdělávacích programů oslovených základních škol vyučují, jsme získali poměrně vyrovnaný materiál, který obsahoval hodiny zaměřené na výuku větých členů a na výuku vedlejších vět.

Součástí výzkumu byla i analýza kurikulárních materiálů a učebnic, v nichž jsme sledovali komunikační hledisko.

Shromážděný výzkumný materiál jsme následně přepsali do elektronické podoby. V hodinách jsme sledovali často se opakující problematická místa, která jsme vyhodnotili jako kritická, tedy taková, která nesou výrazné znaky didaktického formalismu a která nevedou k rozvoji komunikační kompetence žáka.

Vzhledem k výše nastíněnému přístupu k výuce mateřského jazyka jsme ve výukových situacích rovněž sledovali funkční, významové (sémantické) a komunikační hledisko. Jednotlivé výukové situace jsme podrobili hloubkové analýze a následně jsme definovali kritická místa výuky syntaxe. Ze shromážděných výukových situací jsme vybrali několik ukázek, které považujeme za reprezentativní vzhledem k danému kritickému místu. Jednotlivé ukázky jsme opatřili komentáři, do nichž jsme zahrnuli anotaci, uvedli jsme kontext dané výukové situace, dále jsme detailněji okomentovali konkrétní kritická místa a vysvětlili jsme jejich příčinu, případně jsme navrhli jinou, vhodnější formu didaktického zpracování učiva. Pakliže se v některých ukázkách vyskytovalo více kritických míst zároveň, což byl zcela běžný jev, který jsme v takto vedeném výzkumu museli vést v patrnosti, zohledňovali jsme tuto skutečnost i v komentářích konkrétních ukázek.

V závěru disertační práce jsme navrhli alteraci vybrané výukové situace, a snažili jsme se tak přispět k optimalizaci podmínek výuky syntaxe v 7. ročníku základní školy. Alterace může posloužit i jako inspirační zdroj pro učitele, neboť je založena na komunikačně-funkčním přístupu k výuce českého jazyka.